

Перекотиполе (незакінчена поема)

Глібов Леонід Іванович

Як за лісом за пролісом
Ясне сонце сходить,
Як за морем за далеким
Десь воно заходить,—
Я згадую інший ранок,
Інший вечір бачу
Та й думаю: було колись —
Тепер не побачу.
Я згадую тоді про степ,
Широкий, пахучий,
Та й думаю: і я тоді
Неначе був луччий.
Там був простір, всюди воля —
Жилось, як хотілось;
Молодому, безпечному
І лихо не снилось.
Вийдеш собі — любо глянуть:
Кругом все співає;
Куди ідеш, чого ідеш? —
Ніхто не питає.
Там синіє Дніпр широкий
З жовтими пісками,
З високими берегами,
З темними лісами.
Шумить-біжить стародавній,
І буде шуміти;
А мені вже, самотньому;
Та й не молодіти...
Года ж мої молодії,
Скажіть, де ви ділись:
Чи ви в лісі, чи ви в морі
З лиха притаїлись?
Озвітеся, вернітеся,
Я вас пришаную,
Як дівчину, як милую,
Я вас поцілую!
Нема чутки, нема вістки,
І не озовуться —
Тільки в степу слова мої
За вітром несуться...
Покиньмо їх, бог із ними,
Із тими годами:
Мабуть, вони десь далеко,

Чи не за морями.
Вернімося лучче в поле,
Сядьмо на могилі;
Я розкажу вам билицю,
Земляченьки милі.

Серед степу широкого,
Там, на Україні,
Стояв хутір невеличкий
В зеленій долині.
Як тепер от, живо бачу
Будинки з садочком;
Коло двору дідусь ходить
З грушевим ціпочком.
Небо ясне, степ як море —
Трава зеленіє,
Льон синіє, гречка пахне,
Пшениця жовтіє.
По пшениці теплий вітер
Хвилями гуляє —
Молодую пшениченьку
Неначе гойдає.
Над берегом чайка скиглить.
Діток доглядає,
На толоці вівчар в брилі
На сопілку грає.
По пашням лелека бродить...
Байрак бовваніє...
У дідуса сивенького
Аж серце радіє.
Щиро дідусь бога славить,
Бога вихваляє,
Що і його, милосердний,
В світі не минає.
Бо жив дідусь із бабою
І гарно, і мирно,
Хазяйственно і байдуже,
І во всім примірно.
Їздив дідусь із бабою
В хорошім берліні,
Їли славно, славно пили,
Спали на перині.
Звався дідусь Степан Хомич,
А баба — Варвара,
Трохимівна по батюшці,—
Хорошая пара!
Пані собі здавалася —
Баба невеличка,
Зате була молодую
Гарна молодичка!
Знавав колись дідусь лихо

В молодії літа —
Була не раз через Варю
Його спина бита.
За те дідусь...
Та й не одну харю,—
Всіх розігнав, королем став —
І взяв собі Варю.
Та й зажили вони важно,
Стали багатіти;
Стали у них і грошики
В скрині брязкотіти.
Були у них і волики,
Мались овечата,
І корови, і телятка,
Були й коненята.
І садочок вишневенький,
І дулі родили,
І кислиці, і ягоди,
І бджоли гуділи.
Була земля, було сіно,
Кабанів кололи;
І два млина на вигоні
На вітрі мололи.
Була птиця усякая
І деяка справа:
І долітце, і сокира,
І хатина брва.
І хліб в скиртах коло клуні,
І плужок, і рало,
І озерце поза двором
Об берег плескало.
Там по весні у садочку
Соловейко свище,
А від хати прямо в полі
Видко Городище.

Стоїть город під горою,
Набік похилився,
Мов у степу на чужині
Козак зажурився.
Спитай Грицька, спитай Панька
Усяк його знає:
В Городищі, бачиш, часто
Ярмарок буває:
На Миколу весіннього
Та на маковія,
А восени на покрову
Та ще деякіі...
На покрову, під ярмарок,
Торік був і я там...
Запхнув кулак у кишенью,

Киш-киш, грошенята!
А чого там — батю-батю! —
Чого там немає!
Давка, гомін, і скуботня,
І жид жида лає.
Коло ятки сидить сліпець,
На бандурі грає,
А там козак зустрів дівку
Та й нишком моргає...
І намисто, і дукачі,
І персні там сяють;
Про калачі гарячії,
Про збитень гукають!
І ремішки, і чоботи,
Кремінці і цвяшки,
Ложки, миски, стаканчики,
Чарочки і пляшки.
Дьоготь, смола, і колеса,
І всякої снасті;
Коней, бичків, корів, волів —
Усякої масті...
І тараня, і горілка,
І русапет з квасом;
Калган, перець, бодян, синька
І пироги з м'ясом.
Галун, сірка, і кармазин,
І чорний бурлака...
І бублики з перцем, з маком,
І дещиця всяка.
Голки, нитки і калія,
Шапран і гвоздика,
Бразолія, і кориця,
І риба велика.
А ласощів? Батю-батю!
Буде з паровицю!
Якби дала попоїсти,
Віддав би ягницю—
А вже б, певно, налускався..
Та й як не бажати?
Інжир, ріжки, медяники
І груші плескаті;
Хвиги-миги, і чорнослив,
І горіхи всякі,
І картопля печеная,
І в решеті раки...
Є і пиво, і мед бравий,
І ренського вволю...
Якби сила та відвага —
Поборов би долю!
Чого вона, спесивая,
Сидить за горами?

Чому вона однаково
Не братає з нами?
Зачим один виспівує,—
А другому лихо?
Нащо один гуля, гримить,—
Другий плаче тихо?..
Доле ж моя далекая,
Де ти, озовися!
Ой нащо ж ми любилися,
Нащо розійшлися?..
Ой без тебе, доле моя,
І пиво не п'ється,
І гарячий бублик з маком
Якось не жується...
Отак то я замоловся,
Мов брехун лукавий!
Я, панове, такий собі
Удався цікавий.
Почав казати онде про що,
А на віщо з'їхав.
Не лайтеся ж, не батькуйте,
Не суліте лиха...
І вас прошу, дівчатоньки,
Не глузуйте, милі:
Думки мої сердечні,
Мов на ставку хвилі,—
Куди вітер — туди й хлинуть...

Розказав я про дідуся,
Про його бабусю;
Тепер пора починати
Про доненьку — Мусю.
Не будь доні,— як водиться,—
То про що й писати.
Прочитають сюю повість
Та й ну глузувати:
«Що він таке вибріхує?
Тільки й має мови —
Про степ глухий, про ярмарок,
Про темні діброви.
Подавай нам чорнобривку,
Гусарина, што лі...»
Постривайте, не смікайтесь:
То не в вашій волі!
«Што лі» нема — попродали,
А дівчину маєм.
«Та де ж вона?» — Постривайте,
У степу піймаєм!
Дарма, що степ глухий собі,
Та він серцю милий;
Вийдеш, глянеш — всюди видко

Ліси та могили.
Там шлях в'ється, мов гадюка,
Череда рябіє;
А там хутір чепурненький
Весело біліє;
Жайворонок над травною
Крильцями тріпає;
У діброві соловейко
Голосно співає...
А приволля? А роздолля?
Думок? — ціле море:
Про чубатих наших дідів,
Про їх щастя й горе...
Годі ж, буде про степ співать,
А то ви й насправжки
Не схочете спересердя
Дослухати казки.
Бодай би вас, паниченьки,
Дівчата любили,
Що ви степу квітчастого
Та й не полюбили...
Раз під вечір, на масниці,
У нашого пана
Була уся кумпанія
Вельми-дуже п'яна.
Пили пунші і спотикач,
Варену варили...
Дулівочку, вишнівочку
Частенько цідили.
Славні були вареники,
Густая сметана,
Млинці з маслом, горілочка,
Звісно — запікана.
Степан Хомич давав бенкет.
Треба було дати...
Треба було добрих людей
Та й пошанувати —
Бог дав йому дочку Мусю —
Як не підгуляти,
У бесіді з сусідами
Скуку не прогнати?
А прогнали таки добре,
Ніде правди діти,—
Шуткували, їли й пили,
Скільки можна пити.
Було сміху чималенько...
Як не реготатися:
Той танцює, другий туди ж,
Та ніяк піднятись.
Один вийшов кудись на час,
Довго не вертався...

Огляділись — шукать-гукать:
«Де це він дівався?»
Коли туди — аж він сидить...
«Що се ти, небоже?
Ходім лишень!» — А він хропе...
Не молодець, може?!
Гарно-таки погуляли.
Зате дочка Муся
Вийшла така прекрасніша
І, як кажуть, дуся.
Росла вона, розцвітала,
Мов той квіт у полі,
Не знаючи ні негоди,
Ні гіркої долі.
І доцвіла наша Муся
До тієї години,
Коли й серце стає битися
Не як у дитини;
Коли воно чогось хоче,
Та не вимовляє:
Чи співала б, чи летіла б —
І сама не знає.
І мати є, і батенько,
Життя золотее.
І їсти є, і пити є —
А все щось не теє...
А як, бува, зустрінеться
З козаком чорнявим —
Соромиться... а тим часом
Зирк оком лукавим...
Золотая годинонько!
Хто тебе не знає!
Хто, про тебе згадаючи,
Важко не вздыхає!
Не жалкує, що раз тільки
На віку прилинеш —
Пожартуєш, причаруєш,
А далі й покинеш?..
Добре тому, хто зуміє
Тебе шанувати,
Щоб було чим на старості
Про тебе згадати.
Єсть же люди, що і тебе,
Милую годину,
Не жалують, обманюють,
Мов чужу дитину.
А як прийде непрохана
Старість з сідиною,
Жалко стане, що чортзна-як
Розійшлись з тобою.
Подивляться, як гуляє

Молодість рум'яна,
Зажуряться — та й заплачуть,
Мов та баба п'яна!..
Була наша паняночка
Хоч куди дівчина —
Моторная, звичайная,
Гарная дитина!
Не гордая, розумная,
Хороша на вроду.
Ви таку миловиду
Чи й бачили зроду!
Вона й сама, лукавая,
Про се добре знала.
Свою косу шовковую
Тричі заплітала;
Заплітала, прибирала
В верцадло гляділа,
Холодною водицею
Біле личко мила...
А те личко, мов зіронька
Темненької ночі,
Та ще к тому чорні брови
І карії очі.
Стан правенький, мов тополя,
Щічки — мов калина,
Шийка — мов той алебайстер,
Губоньки — малина!
Подруженьки-голубоньки
Дивуються Галі,
А цвеники мовчать собі,
Чортма й жарту далі.
Сидять собі та моргають,
Тільки й мають мови:
«Дивись,— каже,— які очі,
А глянь, які брови!»
І я, було, дивлюсь-дивлюсь
Та й не надивлюся,
Та ще, щоб що не сталося,—
Візьму й одвернуся...
Нехай вже я, а то, було,
Старий потіпака
Глядить-глядить, поки з носа
Потече кабака...
Бодай би ви, дівчатоньки,
Та по моїй волі
Були собі щасливенькі
Та жили здорові!
І нащо ви повдавались
Такії прекрасні!
Нащо ваші очі блищать,
Мов ті зірки ясні.

І нащо ви поміж людей,
Мов тії синиці,
Все снуєте та робите
Такії дурниці,
Що парубок світом нудить,
А старий ломака
Й собі глядить, поки з носа
Потече кабака!..

Ой у полі, на просторі,
В зеленій долині,
Тече річка, мов слізенька,
По милій годині.
Года ж мої, літа ж мої,
Скажіть, де ви ділись:
Чи ви в лісі, чи ви в морі
З лиха притаїлись?
Озвітеся, вернітеся,
Я вас пришаную;
Як дівчину як милую,
Я вас поцілую!
Ой у полі на просторі,
В зеленій долині —
Тече річка, мов слізенька,
По милій годині.
Коло річки по бережку
Дівчинонька ходить;
З далекої доріженьки
Та й очей не зводить:
По дорозі по далекій,
До Чорного моря,
Полетіла розмовонька —
Та й не знає горя.
А хоч знає, хоч не знає,
Так нехай згадає,
Що без його дівчиноньці
І шани немає.
Розсердилась стара ненька,
Стала доню бити,
Що не хоче немилого
Козака любити...
За хвилию — хвиля друга
Шумить і женеться,
А в дівчини душа тужить
І серденько б'ється.
Ходить вона по бережку
Та й пісню співає;
Голос її, мов сироти,
В полі замирає:

«Шумлять верби в кінці греблі,

Що я насадила,
Нема мого миленького,
Що я полюбила.

Хилітєся, густі лози,
Куди вітер віє,
Дивітєся, карі очі,
Відкіль милий їде.

Хилилися густі лози
Та вже й перестали;
Дивилися карі очі —
Та й плакати стали...

Глибокїї криниченьки,
Короткїї ключі,—
Та вже ж мені докучило,
Миленького ждучи.

А хоч довгі, хоч короткі,—
Треба досягати;
Мені свого миленького
Треба дождити...»

Пожурилась дівчинонька
Та й пішла до хати...
Без милого порадоньки
Нікому подати.

Була пора золотая,
Весела година,
Жила вона без лишенька,
Як мала дитина.
Та горенько! Тїї тижні
Минулися рано...
А на світі з недолею
Нам жити погано!
«Кого ж вона щиро любить?» —
Попитають люди;
Постривайте, не смикайтесь:
Ще річ про те буде!..

Постійна адреса: http://ukrlit.org/hlibov_leonid_ivanovych/perekotypole_nezakinchena_poema